

XII COL·LOQUI
INTERNACIONAL
VERDAGUER

Guimerà, Verdaguier.
Institució i
internacionalització
de la literatura
catalana

El Vendrell, Vic, Folgueroles
14, 15 i 16 de novembre de 2024

**DOSSIER DE RESUMS
CONFERÈNCIES, PONÈNCIES I COMUNICACIONS**

CONFERÈNCIES I PONÈNCIES

SHARON G. FELDMAN (University of Richmond, EUA), *Del Bowery a Broadway a la pantalla gran: Bertha Kalich i Terra baixa als Estats Units*

Bertha Kalich, sovint comparada amb Sarah Bernhardt i Eleonora Duse, va ser la primera gran actriu a fer el salt de l'escena teatral ídix als escenaris de Broadway. La seva fama va culminar amb la seva interpretació de Marta a Terra baixa d'Àngel Guimerà amb una gira pels Estats Units el 1908, un paper que va reprendre en l'adaptació cinematogràfica de Hollywood de 1914. La seva trajectòria ofereix una visió única sobre com Terra baixa va ser adaptada per a un públic nord-americà, contribuint així a la difusió i recepció de les obres de Guimerà més enllà de les fronteres catalanes.

ROGER CANADELL RUSIÑOL (Universitat Oberta de Catalunya), *Els cantares com a factor de renovació en la poesia catalana del XIX: Clavé, Guimerà, Verdaguer* **Universitat Oberta de Catalunya**

L'estudi acurat dels fons personals d'alguns poetes de la segona meitat del segle XIX permeten posar de relleu la importància que va tenir el vincle entre la poesia i la música com a factor transformador i de modernització de les lletres catalanes. La ponència titulada *Els cantares com a factor de renovació en la poesia catalana del XIX: Clavé, Guimerà, Verdaguer* es proposa analitzar de quina manera els cantares castellans, d'influència heineana, van contribuir a la transformació —temàtica, formal i també lingüística— de l'obra escrita de Josep Anselm Clavé i Àngel Guimerà i, alhora, contrastar la proposta poètica resultant d'aquesta transformació amb els llibres de cants i càntics de Jacint Verdaguer.

FRANCESC CORTÈS (Universitat Autònoma de Barcelona), *Des del colisseu fins al teatre de varietés: la construcció de la identitat musical des de les obres d'Àngel Guimerà i Jacint Verdaguer*

En temps del Modernisme i Noucentisme la cultura catalana construïa la identitat contrastada envers discursos internacionals. En el cas de la música l'adopció de tòpics es feu tot apropiant-se de models literaris prou fermes per a defensar-se. La intervenció de la música als processos identitaris és decisiva. La popularitat assolida per unes composicions determinades valida la consolidació d'aquests moviments. La música sol focalitzar-se en tres àmbits: l'èpic i el drama, associats amb òpera i altres gèneres escènics; el poètic, vinculat amb el moviment coral i la cançó, ja sigui de tradició i/o de tipus urbà. Verdaguer va ser, i segueix sent, el poeta més musicat. Guimerà s'implicaria en les primeres òperes catalanes, com *Euda d'Uriac* (1900) de Vives, i *Titaina* (1912) de Morera. Però va ser la internacionalització de la seva obra que donaria lloc a òperes alemanyes com *Liebesketten* (1912) i *Tiefland* (1903). Donaven lloc a una lectura divergent del Guimerà musicat pels compositors catalans. Entre *La muller d'en Manelic* (1921) o *L'Adoració dels pastors* (1901) hi ha un abisme estètic. La paròdia vodevilesca per un costat i el teatre nadalenc popular de l'altre serien l'altra cara dels nombrosos afanys que maldaren per institucionalitzar un gènere líric català. Mentre, el públic de l'època restava confós i sorprès en escoltar *Tiefland*. Què va fallar?

PATRIZIO RIGOBON (Universitat Ca' Foscari de Venècia), *La fortuna de Mar i cel en italià*

Mar i cel és una de les poques obres de Guimerà de les quals ens ha arribat la traducció italiana. Es troba al Fons Guimerà de la Biblioteca de Catalunya. Es tracta d'una traducció manuscrita (inèdita) feta per Luigi Suñer, que possiblement fou un encàrrec del gran artista italià Ermete Novelli, l'actor més popular de la seva època, i no tan sols a Itàlia. Aquesta traducció fou estrenada per la Companyia del mateix Novelli i va ser representada moltes vegades (en italià) també a Barcelona (i molts van ser els viatges de Novelli a la Ciutat Comtal). El traductor, Luigi Suñer, conegut sobretot per les seves versions de l'obra verdagueriana, fou també autor teatral, periodista cultural (va escriure pel *Fanfulla della Domenica* fundat per Ferdinando Martini, gran amic seu) i ens ha deixat una obra pròpia prou extensa però de qualitat molt variable. Tot al·ludint a les altres traduccions a l'italià del teatre de Guimerà que van arribar a publicació, estudiarem aquesta versió de *Mar i cel* i la seva història textual i escènica.

RAMON BACARDIT (Societat Verdager), *Tragèdia, història i decadència en la producció inicial d'Àngel Guimerà. Gal·la Placídia i Judit de Welp*

Aquesta ponència pretén plantejar una reflexió sobre la primera producció dramàtica d'Àngel Guimerà, atenent especialment a l'ús de la història com a temàtica connotada en l'entorn de la cultura romàntica. Guimerà es distancia de la pràctica d'altres dramaturgs catalans del moment i proposa un model de tragèdia original en el context de la literatura catalana del moment i que beu en els referents que li arriben dels escenaris europeus. Les dues primeres tragèdies guimeranianes apunten ja una línia que es veurà interrompuda per textos com *Mar i cel* (1888) que destaca clarament entre les tragèdies de la seva primera etapa (1879-1893).

RAMON PINYOL (Universitat de Vic / IEC), *La llarga aventura dels drets d'autor de Verdager*

La propietat intel·lectual de Verdager va estar subjecta entre 1894 i 1981 a un seguit de vicissituds que resulten, com a mínim, curioses i en part sorprenents. Venuda el 1894 a Desada Martínez per "subsistir i pagar deutes", segons l'escriptura, fou deixada en herència a la família adoptiva Duran-Martínez i en una petita part a la sanguínia. Venuda el 1903 a l'editor J. Agustí, que en publicà les OC, fou posada com a aval d'un crèdit d'Enriqueta de Quadras, que executà judicialment l'aval. Agustí havia venut els drets a F. Matheu per unes OC de preu popular. Aquest va haver de tornar a pagar perquè la propietària no estigué conforme amb aquesta venda. Morta ella, els seus fills, primer com a Borràs de Quadras i en altres moments com a Família Borràs O com a Editorial Selecta, vetllaran sempre per aquesta propietat (edicions d'obres soltes, fragments, musicacions, traduccions), passant per plets amb els Verdager fills de la germana Francesca (tribunals de primera instància, audiència, suprem) i requeriments a la Casa Ricordi i els hereus de Falla per "L'Atlàntida" i problemes amb la censura. l'SGAE, el Registre de la Propietat Intel·lectual, el Ministeri d'Educació, editorials, etc. La qüestió s'acabà quan el 1982 els drets passaren al domini públic.

COMUNICACIONS

Giovanni C. Cattini (UB). Com i per què es fabrica un «sant cultural»: l'homenatge popular a Àngel Guimerà de 1909

Antoni Nadal i Soler (Illes). La recepció del teatre de Guimerà a les Balears durant el franquisme

Enric Gallén (UPF). Guimerà 1974. Història de la recepció del cinquantè aniversari de la mort

Laia Bertran Genovès (URV). «Si no soc ningú, jo, ningú.» Una lectura de Terra baixa, d'Àngel Guimerà des de la perspectiva de gènere

Martí Romaní Picas (SV). Guimerà a la pantalla: un estat de la qüestió

Gemma Bartolí Masons (UdG - ILCC). El projecte líric de Mar i cel: d'Isaac Albéniz a Dagoll Dagom

M. Roser Trilla i Prujà (SV). Àngel Guimerà i Jaume Cabré: una relació a través del temps

Núria Aragonès i Enric Ciurans (UB). Galeria Àngel Guimerà. Deu imatges en el seu context

Manuel Llanas (UVic). Verdaguer i Guimerà vistos per Gaziol a La Vanguardia. Dos articles oblidats

Josep Camps Arbós (UOC) i Francesc Foguet i Boreu (UAB). L'aplec (1952), d'Ambrosi Carrion. Estudi i edició

Enric Falguera Garcia (Universitat de Lleida). Verdaguer: garant de la supervivència de la poesia catalana pública durant els anys quaranta i cinquanta del segle xx

Antoni Font Mir (UAB). Verdaguer, ombres i maduixes, una confrontació artística i escènica

Francesc Bernat i Baltrons (UB). Alfred Morel-Fatio i la internacionalització de la llengua i la literatura catalanes

Michal Brabec (Universitat Masaryk). La importància de les traduccions de l'obra de Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà per als inicis de la recepció txeca de les lletres catalanes

Dan Nosell (Universitat d'Uppsala). Maria Rosa als teatres de Suècia (1904)

David George (Swansea University). Traductors i actors: Guimerà als escenaris britànics i irlandesos, 1900-1930

Núria Camps, Irene Solanich i M. Àngels Verdaguer (UVic-UCC). Justí Pepratx i traduccions inèdites de Guimerà al francès

Carles Cabrera i Villalonga (UIB). L'imaginari medieval a 'Canigó' de Jacint Verdaguer i el teatre d'Àngel Guimerà

Isabella Müller-Turek (Ruhr-Universität Bochum). L'amor impossible com a motiu recurrent a Canigó de Verdaguer i Mar i cel de Guimerà

Moisès Selfa Sastre i Enric Falguera Garcia (UdL). Canigó de Jacint Verdaguer: presència i continuïtat en la literatura infantil i juvenil del segle xx i xxi

Joan Santanach Suñol (UB). Tradició i renovació literàries en Canigó

Jaume Coll Mariné (Universitat de Vic - Universitat Pompeu Fabra - Universitat de Girona). El Càntic dels càntics de Verdaguer entre les traduccions del Càntic del xix i les de principis del xx. Algunes estratègies i recepcions
Macarena Dengra i Rosselló. Flaubert i Verdaguer a Palestina
Francesc Torres i Marí (UIB, AFIB). Verdaguer i Vallès. Dues visions de París
Noemí Montetes-Mairal y Laburta (UB). Benito Pérez Galdós i Jacint Verdaguer, entre l'amistat i l'admiració

Maria Moreno i Domènech (UB). La figura del joglar en l'obra d'Àngel Guimerà: un revulsiu sincrètic
Rut Nolla Bertran (URV). Blanca, Blanqueta o Blancaflor? Vellesa i identitat a La reina vella (1908), d'Àngel Guimerà
Clàudia Costa Cantos (UdG). Àngel Guimerà i els certàmens literaris a la Catalunya del xix
Rafael Roca (UV / IIFV / IEC). Les relacions entre Teodor Llorente i Àngel Guimerà

Jordi Ginebra Serrabou (Universitat Rovira i Virgili). La institucionalització de la llengua de Verdaguer: impacte en els diccionaris catalans dels segles XIX i XX
Josep M. Domingo (UB). De límits. Guimerà i Verdaguer en 1877

Com i per què es fabrica un «sant cultural»: l'homenatge popular a Àngel Guimerà de 1909

Giovanni C. Cattini (Universitat de Barcelona)

Amb la present comunicació volem reflexionar sobre el procés de «santificació cultural» que va projectar el poeta i dramaturg Àngel Guimerà en un lloc destacat de la cultura catalana i que va tenir una fita important en l'homenatge que vàries entitats li van tributar al final de maig de 1909. Volem intentar contextualitzar aquest procés tenint en compte dos grans factors: en primer lloc, la situació de la cultura catalana en el context del procés d'embranchada noucentista i de la força amb la qual volia empènyer les vetlles glòries vuit-centistes com Guimerà a un lloc residual; i en segon lloc, la divisió entre les diferents forces polítiques i la tendència a polititzar tot fenomen cultural en funció dels interessos partidistes, tal i com ho havia evidenciat el mateix enterrament de Jacint Verdaguer uns anys enrere.

Des d'aquesta perspectiva, analitzarem l'homenatge popular que es tributà a Guimerà el 23 de maig de 1909 a Barcelona que fou el primer i el més exitós homenatge que s'hagi realitzat mai en vida a un escriptor català contemporani. Estudiarem com les diferents forces polítiques van llegir el llegat del poeta i dramaturg, reivindicant-ne per elles mateixes l'apadrinament en l'acte. Amb aquesta recerca pensem aportar una visió diferent sobre un acte històric que ha estat recordat força sovint pels contemporanis però que ha passat gairebé inadvertit per les ciències històriques, quan ens sembla força suggerent pels mecanismes que va engegar i que van contribuir d'una manera eficaç a fer de Guimerà un dels referents més clàssics de la cultura catalana del segle XX.

La recepció del teatre de Guimerà a les Balears durant el franquisme

Antoni Nadal

El *Diccionari del teatre a les Illes Balears* conté una entrada específica per a Àngel Guimerà que abasta cronològicament fins a l'esclat de la Guerra Civil. L'objecte de la meua comunicació seria completar aqueixa entrada amb una investigació de la recepció del teatre de Guimerà a les Illes Balears durant la dictadura franquista amb una breu referència a la recepció posterior.

Guimerà 1974. Història de la recepció del cinquantè aniversari de la mort

Enric Gallén (UPF)

En un context d'absència en l'escena professional de la literatura dramàtica catalana de postguerra més innovadora, que a més competeix amb la incipient i dominant dramaturgia no textual, la commemoració del cinquantè aniversari de la mort de Guimerà té un ampli seguiment en els mitjans de comunicació, sobretot en la premsa escrita, no tant en el món editorial i és gairebé irrellevant (o inexistent) en l'escena professional, malgrat la bona acollida de públic de la versió de Xavier Fàbregas de *La filla del mar*, dirigida per Ricard Salvat al Teatro Nacional Àngel Guimerà (1971). Tots els diaris i les revistes d'informació cultural en parlen a bastament amb enquestes incloses. Tanmateix, el resultat posa de manifest el desinterès, el poc coneixement o el rebuig del sector d'una crítica teatral renovada que qüestiona la vàlua literària de Guimerà i, especialment, la seva vigència. Un sector crític que insisteix en reclamar un model de teatre contemporani de

contingut social i un fort component de compromís polític, que en cap cas identifiquen amb l'obra de Guimerà. Una excepció a destacar, la del dramaturg Josep M. Benet i Jornet, que a «Guimerà sin naftalina», un article a *El Correo Catalán*, fixa les bases de requalificació i relectura posterior del teatre guimeranià.

«Si no soc ningú, jo, ningú.» Una lectura de *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà des de la perspectiva de gènere

Laia Bertran Genovès (Universitat Rovira i Virgili)

Si bé s'han fet nombrosos estudis de *Terra baixa*, en aquesta comunicació proposem fer-ne una lectura des de la perspectiva de gènere, una òptica que avui dia encara no s'ha realçat gaire en l'obra. Així, tot i que al segle XIX l'obra no es llegia des d'aquest punt de vista perquè no existia, l'estètica de la recepció ens permet fer-ne una interpretació actualitzadora des del nostre present. D'aquesta manera, fent una lectura atenta del text, ens fixarem en els rols que s'estableixen entre els personatges principals per analitzar-ne les tensions, les conductes i les conseqüències que se'n deriven aplicant conceptes dels estudis de gènere. L'objectiu principal, doncs, és detectar com les ideologies i les pràctiques patriarcals, de gènere, modelen els textos literaris i presten atenció al llenguatge i al discurs. Per assolir aquesta fita, ens hem nodrit de bibliografia especialitzada en la matèria, com ara articles i obres d'experts (Mary Nash, Montserrat Palau, Lenore Walker...), manuals que ofereixen pautes per dur a terme una anàlisi rigorosa, guies sobre violència de gènere, entre altres. Amb tot, pretenem revisitar l'obra des d'un enfocament feminista coherent amb el context sociopolític actual sense oblidar que la llegim amb una nova mirada.

Guimerà a la pantalla: un estat de la qüestió

Martí Romaní Picas (Societat Verdaguer)

Les pantalles tenen un paper clau en la difusió nacional i internacional del teatre d'Àngel Guimerà. L'èxit de les seves obres, la força de les trames i els protagonistes, així com el tractament de temes universals, permet que realitzadors d'arreu les agafin prestades per adaptar-les. El tret de sortida el dona el pioner Fructuós Gelabert, que fa un curtmetratge mut de *Terra baixa* (1907) a partir d'una selecció d'escenes. La majoria de les produccions, algunes perdudes avui en dia, són contemporànies a Guimerà, que fins als anys 20 té una presència important al cinema. Hi ajuda l'èxit de l'òpera *Tiefland*, un dels vectors d'internacionalització del seu teatre. Els seus personatges es poden veure filmats des dels Estats Units (*Marta of the Lowlands*, 1914; *Maria Rosa*, 1916) fins al Japó (*Jinkyō [Terra baixa]*, 1924), sovint interpretats pels mateixos actors de les versions teatrals. A cada país, el teatre guimeranià demostra capacitat d'adaptació a diverses realitats culturals. A partir dels anys 60, Guimerà salta de la gran a la petita pantalla amb realitzacions dels seus textos per a programes de RTVE; més recentment, ha arribat a l'entorn virtual. El present treball pretén posar ordre i sintetitzar la informació de què disposem relativa a l'adaptació del teatre de Guimerà al cinema i a la televisió. D'aquesta manera es vol subratllar un aspecte sovint oblidat: Guimerà es projecta internacionalment amb la projecció a la gran i la petita pantalla dels seus textos.

El projecte líric de *Mar i cel*: d'Isaac Albéniz a Dagoll Dagom

Gemma Bartolí Masons (Universitat de Girona – ILCC)

Actualment, quan pensem en la música de *Mar i cel*, de seguida ens ve al cap la composició que en va fer Albert Guinovart l'any 1987 per a la posada en escena de Dagoll Dagom. És sens dubte la música que ha quedat en l'imaginari col·lectiu per a la tragèdia de Guimerà. Però la idea de musicar *Mar i cel* ja havia estat concebuda al segle XIX, en el marc del projecte del Teatre Líric Català promogut per Enric Morera. Inicialment l'encàrrec el rep Isaac Albéniz, però diverses circumstàncies fan que el compositor no arribi a acabar mai l'òpera. Per aquest motiu, poc després és el mateix Morera qui es decideix a posar música al text, un projecte que tampoc no s'acaba realitzant. I fins i tot encara sembla que Guimerà també arriba a oferir —sense èxit— a Amadeu Vives la possibilitat de musicar *Mar i cel*.

Tenint en compte tots aquests intents fallits, la present comunicació vol resseguir el projecte líric de la tragèdia guimeraniana, des del programa del Teatre Líric Català fins a la versió de Dagoll Dagom que encara es pot sentir (a partir del setembre) als escenaris catalans, per posar de manifest la llarga trajectòria d'un procés de renovació de la cultura del renaixencisme. Per fer-ho, es tindran en compte els materials dels fons d'Àngel Guimerà, Isaac Albéniz i Enric Morera, conservats a la Biblioteca de Catalunya, com també el volum *Guimerà i la música* (Punctum & Ajuntament del Vendrell, 2022) i diversos articles de Xosé Aviñoa i Francesc Cortès, entre d'altres.

Àngel Guimerà i Jaume Cabré: una relació a través del temps

M. Roser Trilla i Prujà (Societat Verdager)

L'objectiu de la comunicació és explorar la projecció i l'ús d'Àngel Guimerà en Jaume Cabré, un creador contemporani.

Cabré va pronunciar al Ple de l'Institut d'Estudis Catalans una conferència titulada «L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà»¹. A partir d'una anècdota curiosa, Cabré comenta les relacions entre ells dos. Amb l'ajut d'un inèdit de Josep M. de Sagarra², repassa la biografia, l'obra i la transcendència de Guimerà. Tots tres (Guimerà, Sagarra i Cabré) van ser membres de la Secció Filològica de l'IEC.

Àngel Guimerà en la vida i l'obra de Jaume Cabré

Quan Cabré parla d'autors que l'han impactat, a *Què pensa Jaume Cabré*³ o a *Les incerteses*⁴, per exemple, Guimerà sempre hi és, al costat de March, Verdager, Foix o Rodoreda. En la nostra comunicació, resseguirem la petjada de Guimerà en l'obra de Cabré.

Jaume Cabré en la vida i l'obra d'Àngel Guimerà

La inversemblança d'aquesta relació no ho és tant si es coneix l'anècdota que va originar la conferència de Cabré. En qualsevol cas, tots dos són escriptors compromesos amb la llengua, la cultura i el país, tots dos van ser membres de l'IEC i tots dos són autors d'una obra sòlida, reconeguda internacionalment.

¹ <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000040%5C00000070.pdf>

² CABRÉ, Jaume. *L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà*. IEC, 2003. p. 8.

³ *Què pensa Jaume Cabré*. Entrevistat per Cristòfol A. Trepal. Dèria Editors, 2014. p. 150-160.

⁴ CABRÉ, Jaume. *Les incerteses*. Proa. p. 167.

Galeria Àngel Guimerà. Deu imatges en el seu context Núria Aragonès i Enric Ciurans (Universitat de Barcelona)

Àngel Guimerà és una icona de la cultura catalana. La seva imatge es va reproduir durant la seva vida en multitud d'ocasions, i la seva imatge està fixada en la memòria de milers de persones. Possiblement hagi estat la persona més representada en les tres primeres dècades del segle XX, i actualment es reconeixible a l'instant per multitud de persones.

Del centenar d'imatges que es poden triar, proposem una selecció de deu que expressin la varietat de suports, tècniques i períodes de la seva inconfusible fisonomia: des de la caricatura, els medallons commemoratius, retrats, escultures, fins a un gegant, ceràmiques i d'altres aproximacions contemporànies de la seva figura.

En una societat de finals del segle XIX on prolifera el culte a l'individu i les creacions de galeries de retrats de personalitats il·lustres, estudiarem cada representació guimeraniana en el seu context, per tal de confirmar la dimensió iconogràfica del dramaturg més universal de les lletres catalanes.

Verdaguer i Guimerà vistos per Gaziol a *La Vanguardia*. Dos articles oblidats Manuel Llanas (Universitat de Vic)

La present comunicació exhuma dos articles de Gaziol que, apareguts al diari que aleshores codirigia, se centren en les dues figures que protagonitzen aquest XII col·loqui. El primer, «Un primitivo genial», de l'1 d'agost de 1923, està dedicat a Verdaguer arran de l'antologia poètica que, preparada per Carles Riba, l'editorial Catalana n'acabava de publicar. I el segon, «El último poeta popular», del 25 de juliol de 1924, és una necrologia valorativa de l'obra de Guimerà. Es tracta de dues aportacions crítiques que, tot i haver-se recollit enguany en una tria d'articles de Gaziol sobre literatura, continuen sent molt desconegudes i ofereixen uns punts de vista d'apreciable interès.

***L'aplec* (1952), d'Ambrosi Carrion. Estudi i edició** Josep Camps Arbós (UOC) i Francesc Foguet i Boreu (UAB)

Ambrosi Carrion (Barcelona, 1888 – Cornellà de Conflent, 1973), un dels dramaturgs més destacats del primer terç del segle XX, va començar la seva singladura teatral amb un poema dramàtic intítulat *La filla del marxant* (1906, inèdit), inspirat en el cançoner popular. Quaranta-sis anys més tard, en ple exili parisenc, el 1952, tornaria a escriure una peça, *L'aplec*, que esdevé una escenificació lliure del primer cant del *Canigó* de Jacint Verdaguer, amb additaments de cançons tradicionals, i que s'ha mantingut inèdita fins avui dia. Val a dir que el 1918 Carrion havia publicat *Mireia*, una adaptació escènica en quatre actes del cèlebre poema de Frederic Mistral.

La comunicació que proposem s'inscriu en l'àmbit «Guimerà, Verdaguer: apropiacions, retroactivitats, presències». A més d'oferir una edició íntegra de *L'aplec* (a partir de les dues còpies conservades al Llegat literari d'Ambrosi Carrion, dipositat a la Biblioteca del Monestir de Montserrat), l'estudi introductori vol analitzar, ni que sigui breument, en primer lloc, la vinculació de Carrion amb la figura de Verdaguer; segonament, el lligam de la peça amb altres obres dramàtiques de Carrion inspirades en la tradició popular com, per exemple, *La Dama de Reus* (1949, tot i que no va ser

publicada fins al 1988); i, per últim, com es vertebren els aspectes teatrals i els elements populars de la versió que proposa el dramaturg.

Verdaguer: garant de la supervivència de la poesia catalana pública durant els anys quaranta i cinquanta del segle XX

Enric Falguera Garcia (Universitat de Lleida)

Durant els foscos anys quaranta i cinquanta del segle passat la poesia en llengua catalana viu uns moments d'extrema dificultat que van posar en risc la pervivència d'una poesia pública en aquesta llengua (Marrugat: 2012). Des del poc espai que el franquisme deixava a la cultura catalana, poetes de tradició catòlica com Miquel Melendres, Tomàs Garcés, Sánchez-Juan, Joan Arús o crítics com Octavi Saltor esdevenen la taula de salvació de la poesia catalana. La feble baula entre el període de preguera i l'esclat dels anys seixanta. Aquests autors reconeixen el paper de Jacint Verdaguer com a model d'inspiració poètica per a la publicació dels seus reculls i textos.

També des d'una altra perspectiva radicalment diferent, molt més moderna i en sintonia amb els corrents europeus, poetes joves com Miquel Martí i Pol, Blai Bonet, Jordi Sarsanedas o Antoni Pous admeten el seu deute amb el poeta de Folgueroles.

Així, la comunicació proposada vol donar a conèixer les influències literàries que l'obra de Verdaguer, més enllà del catolicisme, té sobre la poètica d'aquests poetes de segona fila que, a l'ombra verdagueriana, contribueixen a mantenir viva la flama de la poesia catalana durant els primers anys de la dictadura franquista dins una xarxa d'autors, crítics i publicacions que constitueix una poesia «oficial» allunyada de l'espanyolisme.

La comunicació també vol fixar-se no només en aquesta cultura «oficial» sinó també en les connexions que es poden establir entre els joves poetes que comencen a publicar als anys cinquanta i la seva (re)lectura de Verdaguer per mirar de demostrar el paper clau, central, que l'obra de Verdaguer té en aquests anys de supervivència.

Verdaguer, ombres i maduixes, una confrontació artística i escènica

Antoni Font Mir (UAB)

Verdaguer, ombres i maduixes és el títol d'una obra de teatre musical estrenada el 16 de desembre de 2016. L'espectacle s'endinsa en la vida juvenil del poeta amb la contraposició de dos Verdaguers: El jove i el vell.

Aquesta, però, no era l'única confrontació de la proposta escènica. La poesia de Jacint Verdaguer i la seva figura podien ser els protagonistes d'un musical? Avui podem dir clarament que sí.

En aquesta comunicació parlarem de com es va voler explicar i caracteritzar un Verdaguer jove fent servir el teatre musical com a eina d'arribar a nous públics.

A través de material original, materials generats durant el procés d'elaboració de l'obra, explorarem el procés de creació de la música, del llibret, i l'adaptació de la poesia de Jacint Verdaguer que s'havia de convertir en lletres de cançons. Veurem l'aportació dels especialistes, en cada matèria, que van crear l'obra, el procés dels assajos, l'estrena, l'enregistrament, l'edició del llibret i la posterior repercussió.

També exposarem exemples internacionals i nacionals de com s'han adaptat novel·les i poesia al teatre musical i veurem com *Verdaguer, ombres i maduixes* és una obra única dins del marc internacional del teatre musical.

Alfred Morel-Fatio i la internacionalització de la llengua i la literatura catalanes Francesc Bernat i Baltrons (Universitat de Barcelona)

Alfred Morel-Fatio (1850-1924) fou un dels primers grans catalanistes estrangers. Com a aportació més destacable a la catalanística, Gustav Gröber li va encarregar la redacció dels dos capítols dedicats a la nostra llengua i literatura al monumental *Grundriss der Romanischen Philologie* (1888-1902), la millor síntesi dels coneixements acumulats per la filologia romànica fins aquell moment. Això vol dir que el punt de vista de Morel-Fatio va ser durant força temps el prisma a través del qual molts romanistes estrangers van accedir a la llengua i la literatura catalanes. Amb tot, el seu punt de vista sobre la nostra cultura no va ser sempre el mateix, fet que cal relacionar amb els canvis culturals que tenien lloc a la Catalunya de finals del vuit-cents.

Els escrits en què Morel-Fatio reflexionà explícitament sobre la Renaixença literària catalana són tres. La primera és la lliçó d'obertura del curs 1885-86 que va llegir a l'École Pratique des Hautes Études, dedicada a la història de la llengua i la literatura catalanes. La segona i tercera apareixen al *Grundriss*, concretament als capítols sobre la llengua (1888) i la literatura catalanes (1893 [1897]).

Aquesta comunicació, doncs, vol presentar les obres en què Morel-Fatio va reflexionar directament sobre la institucionalització de la llengua i la literatura catalanes a finals del Vuit-cents i analitzar l'evolució ideològica que reflecteixen.

La importància de les traduccions de l'obra de Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà per als inicis de la recepció txeca de les lletres catalanes Michal Brabec (Universitat Masaryk, República Txeca)

La comunicació proposada sorgeix de la meua tesi doctoral *Literatura catalana en traduccions al txec*, realitzada a l'Institut de Traductologia de la Facultat de Lletres de la Universitat Carolina de Praga, República Txeca, la defensa de la qual està planejada per al mes de setembre. L'objectiu de la comunicació és apropar la importància de les traduccions al txec de l'obra de Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà per als inicis de la recepció de les lletres catalanes al meu país, confirmant el paper destacat d'ambdós autors en la internacionalització de la literatura catalana en general.

La dominància dels autors esmentats no només consisteix en el gran nombre de les traduccions de la seva obra sinó en el ressò d'aquesta. Pel que fa a Jacint Verdaguer –de l'obra del qual es van traduir al txec 5 poemaris, diversos poemes escollits, així com el llibre *La prosa florida*–, la seva poesia va tenir una influència considerable per a les lletres txequès.

Quant a Àngel Guimerà, de la seva obra –de la qual es van traduir al txec 4 drames i un conte– destaca la traducció al txec del drama *Terra baixa*, estrenat el 1907 al Teatre Nacional i, consegüentment, posat a l'escena tant per diversos teatres txecs, com per diverses companyies d'aficionats. A més de ser representada de manera gairebé contínua fins a l'any 1947, l'obra va aconseguir també dues estrenes fora del territori txec, concretament a Viena i a Nova York per als emigrants txecs que hi residien.

Maria Rosa als teatres de Suècia (1904) Dan Nosell (Universitat d'Uppsala, Suècia)

Com és sabut, José Echegaray, premi Nobel amb Frédéric Mistral el 1904, va ser responsable de la difusió de la producció de Guimerà en traduir-lo per al mercat teatral

espanyol i hispanoamericà. Un exemple d'aquesta cooperació és la traducció de Maria Rosa per Echegaray i la seva estrena a Madrid amb Maria Guerrero com a protagonista. A Suècia el dramaturg madrileny va gaudir d'un cert prestigi, el que resulta una mica estrany als ulls d'avui. De fet, les seves obres van ser representades als teatres d'Estocolm, entre d'altres El gran Galeoto, Bernardo Montilla, Mariana i El libro talonario. Entre els traductors suecs figura un cert Carl Bovallius, catedràtic de zoologia que havia realitzat diversos estudis zoològics i etnogràfics en diferents països d'Amèrica Llatina. Així s'explica que Bovallius va traduir Maria Rosa i hem pogut trobar notícies de les representacions d'aquesta obra en cinc teatres a Suècia el 1904. Fins ara semblava que cap obra de Guimerà hagués estat representada a Suècia a part de l'òpera alemanya Tiefland. Gràcies a la digitalització dels diaris suecs hem pogut trobar les cartelleres dels teatres i les ressenyes que es van publicar en la premsa local. Cal dir però que la traducció del títol, "Sang espanyola" l'espanyolització d'alguns noms, no deuen haver ajudat a la comprensió de la peça i cal dir que les ressenyes reflecteixen actituds divergents. El paper principal va anar a càrrec d'una actriu sueca de renom, Lotten Seelig, però tot i així la peça no va arribar mai als teatres de les grans ciutats i en la documentació sobre la candidatura de Guimerà al premi Nobel no se'n fa cap esment.

Traductors i actors: Guimerà als escenaris britànics i irlandesos, 1900-1930

David George (Swansea University)

A partir de la correspondència entre quatre traductors o actors establerts a Anglaterra i Guimerà entre 1900 i 1922, analitzaré traduccions a l'anglès de diverses obres d'Angel Guimerà a principis del segle XX, així com muntatges de dues d'elles. El més prolífic dels traductors, Francesc Ros, va traduir cinc obres, de les quals, però, tenim constància de la representació de només una, *Mar i cel*. No és sorprenent que l'obra guimeraniana que, amb escreix, va gaudir de més representacions –i amb gran èxit del públic– arreu d'Anglaterra, Escòcia i Irlanda fou *Terra baixa*. Es va emprar la traducció nord-americana de Gillpatrick i Marburg, però no titulada *Martha of the Lowlands* sinó *The Lowland Wolf*, títol que li va atorgar August F. Harper, el primer dels corresponents anglesos que esmentaré en la meua presentació.

Es completarà la presentació amb una anàlisi de la recepció de les representacions de *Terra baixa* i *Mar i cel* a la premsa anglesa i irlandesa. Avaluaré fins quin punt es deu l'èxit de *Terra baixa* a la qualitat de l'obra o als muntatges i les representacions del famós actor/ empresari teatral Martin Harvey. La consideració de la recepció també ens permetrà de treure conclusions més generals sobre la recepció del teatre estranger a Gran Bretanya i Irlanda.

Justí Pepratx i unes traduccions inèdites de Guimerà al francès

Núria Camps, Irene Solanich i M. Àngels Verdaguer (UVic-UCC)

Justí Pepratx (Ceret, 1828 – Perpinyà, 1901), cappare de la Renaixença a la Catalunya del Nord, va ser un rellevant difusor de la literatura catalana a França, es va relacionar amb molts escriptors i intel·lectuals catalans, i va ser un traductor important del català al francès. Destaquen, sobretot, les seves traduccions de Jacint Verdaguer, amb qui va ser amic: *Le Roussillon*, 1884 (fragment de *Canigó*); *L'Atlàntida*, 1884; *Lo somni de Sant Joan*, 1888; *Jesús Infant*, 1896; *A les víctimes del bazar de la Caritat*, 1897; *Flors del Calvari*, 1897; i *Roser de tot l'any*, traducció inèdita.

Presentem ara unes traduccions inèdites de Pepratx, procedents, com la darrera de Verdaguer, del fons de la Société Agricole Scientifique et Littéraire dels Pirineus

Oriental. Es tracta de la versió francesa completa de *Mar i cel*, i de *Jesús de Natzaret*, incompleta. En català aquestes obres es publicaren i representaren l'any 1888, *Mar i cel*, i 1894, *Jesús de Natzaret*. Per tant, aquestes traduccions, que no estan datades, han de ser dels anys 90 del segle XIX i devien partir de les primeres edicions de les obres de Guimerà, que aquest li enviava (algunes dedicades) i que es conserven a la biblioteca de Justí Pepratx.

L'imaginari medieval a *Canigó* de Jacint Verdaguer i el teatre d'Àngel Guimerà Carles Cabrera i Villalonga

Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà són dos dels grans cappers del romanticisme català. Per una banda, sabem que el moviment romàntic tingué com un dels seus trets més característics el fet de pouar en l'edat mitjana tant pel que fa a la poesia èpica, la novel·la o els drames històrics.

Amb aquests criteris idealistes romàntics, sabem que Verdaguer revalorava positivament tot allò que té el seu origen a l'edat mitjana com a època més gloriosa del passat històric de Catalunya. En aquest sentit, el seu poemari màxim, *Canigó* (1885), que es retrotrau a l'etapa medieval, suposa un cant d'exaltació dels orígens cristians de Catalunya en plena l'edat mitjana.

Semblantment, se situen en aquest període tant alguns dels poemes més famosos de Guimerà («L'any mil», posem per cas) com algunes obres sobretot de la primera etapa guimerànica com puguin ser *Judith de Welp* (1883), *El fill del rei* (1886) o *Les monges de Sant Aimant* (1895), tendint després amb el seu teatre realista cap a l'època contemporània.

A la comunicació, analitzarem la presència en ambdós autors d'elements històrics, la valoració de les antigues restes arqueològiques, la revaloració de la poesia èpica i popular, la presència de personatges com trobadors, follets i fades i una atenció marcada envers l'element màgic i meravellós amb escenes nocturnes i sepulcral o la defensa de la llibertat dels pobles.

L'amor impossible com a motiu recurrent a *Canigó* de Verdaguer i *Mar i cel* de Guimerà

Isabella Müller-Turek (Ruhr-Universität Bochum, Alemanya)

En aquesta comunicació s'examinarà el motiu literari de l'amor impossible a *Canigó* (1886) de Jacint Verdaguer i *Mar i cel* (1888) d'Àngel Guimerà. Segons la tesi, això està estretament relacionat amb les respectives constel·lacions de personatges –que típicament formen un triangle amorós–, així com amb el context històric en què se situa la trama de l'epopeia verdagueriana i el drama guimerànic.

A *Canigó*, l'acció es pot situar al segle XI, a l'època de la Reconquesta. El jove cavaller Gentil s'enamora de la pastora Griselda, un amor impossible perquè el pare de Gentil li prohibeix mantenir aquesta relació 'inapropiada'. Al cim del *Canigó*, Gentil coneix la reina de les fades Flordeneu, que s'enamora d'ell i, al seu torn, li fa un encanteri d'amor. La connexió desigual entre membres de dos mons diferents es trenca quan Guifre, l'oncle de Gentil, el submergeix a la mort.

La trama de *Mar i cel* està ambientada al segle XVII, fent referència a l'expulsió dels moriscos d'Espanya l'any 1609. Ferran està enamorat de la seva cosina Blanca, però ella prefereix entrar en un monestir com a novícia. Quan Blanca, el seu pare, Ferran i altres

crístians són capturats per pirates musulmans, el seu capità Saïd s'enamora de Blanca i viceversa. L'amor impossible, que aquí també es caracteritza per la pertinença dels protagonistes a dos mons diferents, arriba a un final tràgic quan el pare de Blanca dispara a Saïd, però colpeja mortalment la seva filla.

Canigó de Jacint Verdaguer: presència i continuïtat en la literatura infantil i juvenil del segle XX i XXI

Moisès Selfa Sastre i Enric Falguera Garcia (UdL)

Canigó és un poema èpic escrit en català per Jacint Verdaguer el 1886, el qual constitueix un dels poemes clau de la Renaixença catalana. Des de la seva publicació, aquesta ha estat una obra que ràpidament va ser traduïda a altres llengües, com és el cas de l'italià (1898) per Maria Licer, del francès (1899) a càrrec de Josep Tolrà de Bordas i del castellà (1899) per part del conde de Cedillo. Igualment, el 1910 es va fer una versió teatral d'aquesta obra a mans de Josep Carner, acompanyada de la música de Jaime Pahissa. El 1934, Antoni Massana utilitzà l'adaptació de Carner per fer una òpera que s'estrenà en el Gran Teatre del Liceu de Barcelona el 1953. Si totes aquestes traduccions i adaptacions d'aquesta magna obra podem suposar que han estat dirigides fonamentalment a un públic adult, el cert és que *Canigó* també ha estat una obra que ha estat adaptada i editada pel públic infantil i juvenil. L'objectiu de la nostra comunicació serà fixar-nos en 4 adaptacions i edicions del *Canigó* per aquest públic i que són les següents: l'adaptació preparada per Artur Martorell l'any 1929, la reeditada i ampliada d'aquest mateix autor l'any 1986 amb il·lustracions de Carme Peris, l'edició de Josep Paré de 2017 i la de 2022 a càrrec d'Anna Ponsati. El nostre propòsit serà referir-nos als paratextos extratextuals i textuals de les adaptacions i edicions abans esmentades. La presentació i anàlisi d'aquests paratextos ens permet determinar, d'una banda, a quin tipus de nivell lector va adreçada cada adaptació; i, d'altra banda, com el missatge que Verdaguer transmet en aquesta obra literària pot ser copsat pel públic infantil i juvenil dels segles XX i XXI.

Tradició i renovació literàries en *Canigó*

Joan Santanach Suñol (UB)

L'ambició literària que es fa evident en la gènesi de *Canigó* és també un esforç per replantejar-ne el gènere, l'epopeia heroica, i aproximar-lo a la sensibilitat dels darrers decennis del Vuit-cents. Jacint Verdaguer no sols hi té presents les reflexions d'altres autors que l'havien precedit, sinó que hi fa una proposta ben personal, només en part coincident amb altres poemes llargs seus. La diversitat mètrica i formal dels cants i el vincle amb la matèria tractada, la recuperació d'elements propis de la cultura popular, la incorporació de materials lírics i sentimentals, o l'existència d'una reflexió sobre el sentit de la poesia i la mateixa funció del poeta, tendeixen a desdibuixar els límits del gènere èpic, alhora que l'encaren cap a la modernitat. Entre les propostes actualitzadores del poema també cal comptar-hi un model de llengua literària elevada, variada i dúctil.

El Càntic dels càntics de Verdaguer entre les traduccions del Càntic del XIX i les de principis del XX. Algunes estratègies i recepcions

Jaume Coll Mariné (Universitat de Vic - Universitat Pompeu Fabra - Universitat de Girona)

En una taula rodona sobre recepcions de la Bíblia en la literatura catalana dels segles XIX i XX, Ricard Torrents afirmava que Verdaguer, amb la seva versió del Càntic dels càntics —al costat de les versions de *Les quatre Passions dels quatre Evangelis*—, va ser «el primer traductor modern d'una obra bíblica en català». Aquesta afirmació convida a intentar enfrontar-se al text verdaguerià del Càntic, per tal d'entendre en què consisteix aquesta *modernitat*, des d'un doble vessant: el primer, en relació a la resta de traduccions i versions més o menys contemporànies a la seva; el segon, a partir de la mena de percepció que els traductors posteriors a ell del Càntic dels càntics (alguns tan notables com Carles Riba) van tenir d'aquell text estrany que els arribava signat per Verdaguer —*estrany*, perquè un text pòstum, inacabat, i escrit per el més gran poeta català fins al moment, qui, al seu torn, havia fet carrera sacerdotal.

En aquesta comunicació es comentaran, primerament, algunes de les estratègies de traducció a l'hora d'enfrontar-se amb el Càntic dels càntics que va seguir Verdaguer enfront de les dels altres traductors del XIX i tombant se segle (ms. Bib. Foral de Bizkaia, Col. Bonaparte, 71, segona meitat s. XIX; A. Bulbena, 1901; i Sucona 1906). En la segona part de la comunicació s'esbossarà la mena de recepció que es va fer en les traduccions fetes poc després de publicada la de Verdaguer (Navarro, 1911; Riba, 1918; i Clascar, 1918), tant en els paratextos com en el text resultant.

Flaubert i Verdaguer a Palestina

Macarena Dengra i Rosselló

El propòsit de la nostra comunicació és fer una comparació entre els textos de les notes de l'estada a Palestina del *Voyage en Orient* de Flaubert i el *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* de Verdaguer.

Un novel·lista i un poeta, un ateu i un fervent creient. Ambdós viatgers, empedreït lector de poesia, Flaubert (1821-1880), i excel·lent prosista, Verdaguer (1845-1902). Bons coneixedors de la Bíblia, que llegeixen en la traducció de la *Vulgata*. Per motius espirituals, Verdaguer, i cercant «poesies», Flaubert.

Verdaguer s'embarca el primer d'abril de 1886 (té 41 anys), mogut pel desig de conèixer la terra de Jesucrist. L'acompanya el canonge i naturalista Jaume Almera. El viatge dura dos mesos (abril i maig).

El *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* es va publicar en forma de llibre el gener de 1889 (abans s'havia publicat per lliuraments a *La Veu del Montserrat* i a *La Il·lustració Catalana*). El 1894 sortí una segona edició, que presenta canvis respecte a la primera.

El sojorn a Palestina de Flaubert constitueix una de les etapes del seu gran viatge a Orient (Egipte, Palestina, el Líban, Rodes, Àsia Menor, Constantinopla, Grècia i Itàlia) que dura més d'un any i mig (octubre 1849- juny 185). Flaubert cerca l'exotisme i el sensualisme oriental. L'acompanya el seu amic Maxime du Camp.

Les notes de viatge de Flaubert no estan pensades per ser publicades. Pren els apunts només per fixar les seves impressions. La publicació és pòstuma. Nosaltres empram l'edició de Claudine Gothot-Mersch (*Voyage en Orient*, Gallimard, 2006).

Ambdós textos presenten bastants punts en comú: la desolació que inspira Jerusalem, l'interès per la botànica i la topografia, l'aspecte dels habitants i llur indumentària, l'amor a la pàtria natal (Normandia i Catalunya) i les referències bíbliques.

Verdaguer i Vallès. Dues visions de París

Francesc Torres i Marí (UIB, AFIB)

L'objectiu de la nostra comunicació és comparar el París de Verdaguer amb el París de Jules Vallès (1832-1885), periodista i escriptor.

El sojorn final d'una setmana de Verdaguer a París (5 de juny de 1884) ens presenta la força de la ideologia catòlica de l'època. A *Excursions i viatges* París és vista com «la ciutat culpable» del «diluvi de materialisme».

Verdaguer visita Notre-Dame: «hermós entre els hermosos de la cristiandat» i lamenta que «atrague tan poca gent a sos altars». Això és símptoma de «la caiguda de França: quan los homes han deixat a Déu, no és molt que Déu també els abandone».

Verdaguer aprecia especialment Napoleó I. A part dels «dos o tres grans monuments religiosos» el que més l'impressiona és el que resta d'ell: la columna Vendôme, l'arc de l'Étoile, el tambor d'Arcole i la tomba.

Els dos grans poetes contemporanis són Hugo i Mistral. Hugo canta les conquestes de la llibertat i «als pobles anant en romiatge al temple de la raó», la seva divisa és: *Liberté, Égalité, Fraternité*. La divisa de Mistral, en canvi, és la mateixa que «los nostres trobadors de Catalunya: *Patria, Fides, Amor*».

Hugo, canta les revolucions, «atiant les passions del poble, votant l'expulsió dels frares al mateix temps que la tornada dels comuners, [...] va destruint la família, socavant la fe».

La trilogia de Jules Vallès, *L'Enfant* (1876), *Le Bachelier* (1879) i *L'Insurgé* (1886) és un recorregut que comença amb una infància desgraciada (un nen pobre i maltractat pels pares) segueix amb una joventut insubmissa i acaba amb la revolta (Comuna de París, 1871).

Si París és per a Verdaguer «la Babilònia de l'Apocalipsis» Vallès abandona el provincialisme (la petita ciutat Le Puy) i esdevé «naturalisé parisien». El carrer és del poble i la Comuna és una prova de naturalització sense retorn:

« .. quand on est Parisien parisienant, et qu'on a rôdé longtemps sur cette terre classique des rébellions, où la parole e la plume mettent chaque matin en joue une injustice ou un préjugé». Vallès (*Le Cri du peuple*, 11 setembre 1884)

Benito Pérez Galdós i Jacint Verdaguer, entre l'amistat i l'admiració

Noemí Montetes-Mairal y Laburta (Universitat de Barcelona)

Benito Pérez Galdós i Jacint Verdaguer van mantenir una amistat i admiració mútues que va resultar especialment enriquidora pel novel·lista canari. En aquesta comunicació em centraré sobretot en la influència i la petjada que el poeta de Folgueroles deixà sobre l'escriptor castellà, i analitzaré quin perfil de Verdaguer li va interessar més a Galdós i per què.

La figura del joglar en l'obra d'Àngel Guimerà: un revulsiu sincrètic

Maria Moreno i Domènech (Universitat de Barcelona)

En les ratlles del text «Al lector» que prologuen la seva primera tragèdia, *Gal·la Placídia* (1879), Guimerà comenta: «Per a la trama i desenllaç d'aquesta producció hem pres la història tal com l'han presa sempre tots els escriptors tràgics des de Shakespeare, Schiller, Víctor Hugo i Ventura de la Vega fins als més humils i els més rastres» (1975:

p. 25). Així doncs, Guimerà adverteix el lector de les fonts que han guiat els passos dels seus inicis al gènere tràgic.

Un dels elements que segurament deixa entreveure d'una manera més clara l'influx de William Shakespeare o Victor Hugo en l'arquitectura teatral de Guimerà és la introducció de la figura del joglar en algunes de les seves obres. Més enllà de la presència merament decorativa que tindrà el joglar a *La Santa Espina* (1907) o que la del poema «Mort del joglar», en les obres *Judith de Welp* (1884) o *El fill del rei* (1886) la figura del joglar tindrà un paper central: Gisembert encarna el personatge ressentit que fa moure l'engranatge de la trama, mentre que Bernadot, fill perdut, és el protagonista de l'obra i, tal com ha assenyalat Ramon Bacardit, «a mig camí entre Triboulet i Quasimodo, d'Hugo, encarna les virtuts de Manelic» (2009: p. 220) alhora que la seva figura té reminiscències del bufó de *King Lear* (2009: pp. 221).

Aquesta ponència se centrarà en l'estudi dels personatges de Gisembert i Bernadot i, en primer lloc, elucidarà les fonts literàries d'ambdós. Segonament, es pretén estudiar la funció estructural que tenen aquests dos personatges en les obres de Guimerà a fi d'exposar com la figura del bufó esdevé un element sincrètic que permet situar en un mateix pla escènic elements de registres tant tràgics com melodramàtics.

Blanca, Blanqueta o Blancaflor? Vellesa i identitat a *La reina vella* (1908), d'Àngel Guimerà

Rut Nolla Bertran (Universitat Rovira i Virgili)

Proposta de comunicació En aquesta comunicació ens proposem analitzar l'obra *La reina vella* (1908), d'Àngel Guimerà, des de la perspectiva dels estudis temàtics d'envelliment.¹ Atenent a la desconexió general de l'obra i a la manca d'estudis que se n'han fet, farem una breu incursió a la recepció crítica de la peça en el moment que s'estrenà partint dels retalls de premsa conservats.

En particular, estudiarem el tractament de la vellesa i de la identitat de la reina Blanca, la protagonista de l'obra. Partirem, per tant, de la base que les «monarquies guimeranians» transcorren en un període històric muntat «sobre l'aire», i que el que interessa a Guimerà «és el món subjectiu dels protagonistes»²

Com que el nom és un dels trets més identitaris de les persones, en l'estudi ens centrarem, sobretot, en els passatges que contenen els diferents noms de pila amb què – no pas per aleatorietat – s'anomena la monarca Blanca, Blanqueta o Blancaflor. Tot i la transcendència de l'onomàstica literària en l'obra guimeraniana,³ combinarem aquesta metodologia amb l'aplicació de conceptes teòrics d'envelliment i amb la comparació de la figura de Blanca amb altres personatges de Guimerà, en especial amb Alèxia, la protagonista de *La reina jove* (1911), atesa l'evident connexió entre ambdues peces teatrals de l'autor.

1 Chris GILLEARD (2014). «Aging and Aging Studies: Celebrating the Cultural Turn». *Age, Culture, Humanities*, 1, p. 35-37.

2 Xavier FÀBREGAS (1971). *Àngel Guimerà. Les dimensions d'un mite*. Barcelona: Edicions 62, p. 179.

3 Maridès SOLER (2016). «“Josep és el nom més senyor que hi ha!”: onomàstica literària guimeraniana». *Revista de Llenguas y Literaturas Catalana, Gallega y Vasca*, 22, p. 13-40.

Àngel Guimerà i els certàmens literaris a la Catalunya del XIX

Clàudia Costa Cantos (Universitat de Girona)

La intervenció i col·laboració d'Àngel Guimerà en certàmens literaris d'arreu de Catalunya no es poden entendre només com una voluntat de projectar-se públicament com a escriptor en llengua catalana, sinó també com a principals canalitzadors del seu pensament identitari i polític. Uns lligams que esdevenen evidents a les darreres dècades del segle XIX i que resulten del tot indissociables a les primeres del XX, però que, tanmateix, arrelen en els inicis jocfloralescos de l'autor, només començar la dècada de 1870. Si la vida de la Jove Catalunya coincideix amb els primers premis i mencions de Guimerà en certàmens com el de Lleida o Girona, on concorre amb peces poètiques de caràcter religiós i místic, la creixent perfilació del catalanisme com a projecte alternatiu a la Restauració coincideix amb —o condueix cap a— una participació jocfloralesca bicefàlica: com a autor, alimentant la temàtica històrica d'arrel catalana, i com a jurat, des d'on utilitza el discurs públic i l'escenari jocfloralesc per a connectar i mobilitzar la població de les ciutats mitjanes del Principat amb les premisses ideològiques promogudes per determinats sectors de la capital.

Així doncs, la comunicació examina les connexions que s'estableixen entre la trajectòria certamística de Guimerà durant les darreres dècades del segle XIX i la progressiva perfilació ideològica dels certàmens literaris celebrats al territori català. Bo i presentant alguns textos poètics dels seus inicis, així com fragments de discursos pronunciats en concursos literaris d'arreu de Catalunya, es testimonia el procés paral·lel de catalanització de l'autor i l'evolució del seu pensament polític, i la resignificació dels certàmens literaris com un dels principals mecanismes integradors de les viles catalanes en el projecte catalanista orquestrat des de la capital.

Les relacions entre Teodor Llorente i Àngel Guimerà

Rafael Roca (Universitat de València / IIFV / IEC)

Al llarg de la seua dilatada vida, el poeta i periodista Teodor Llorente Olivares (1836-1911), ideòleg de la branca valenciana de la Renaixença, mantingué abundants relacions personals i intel·lectuals amb els principals escriptors catalans de l'època. I entre aquests contactes destaquen els que establí amb Àngel Guimerà (1845-1924). Així, a partir de les cartes —publicades i inèdites— que tots dos intercanviaren, dels comentaris i la publicitat que Llorente feu al diari valencià *Las Provincias* de l'obra del català i de les vegades que tots dos coincidiren en diversos actes, ens proposem de reconstruir les relacions d'amistat i d'intercanvi cultural que s'establiren entre aquests dos lletraferits. I que derivaren en un intens sentiment de germanor que portà Llorente a exclamar, en 1909 i en una targeta postal adreçada a Guimerà: «¡Visquen sempre juntes Catalunya i València!».

La institucionalització de la llengua de Verdaguer: impacte en els diccionaris catalans dels segles XIX i XX

Jordi Ginebra Serrabou (Universitat Rovira i Virgili)

L'impacte de la figura de Verdaguer en la història contemporània de les terres de parla catalana té dues vessants. La de més relleu és la literària. Però Verdaguer també es va convertir en un referent en l'àmbit de la llengua, fins al punt que, com se sap, se l'ha qualificat de «creador del català literari modern».

En aquesta comunicació es pretén documentar una de les vies que testifiquen aquest procés d'institucionalització de la llengua de Verdaguer, que és el de la seva presència als diccionaris catalans dels segles XIX i XX. Es mostrarà, entre altres coses, que aquest procés s'inicia ben aviat, molt poc després de la publicació de les seves obres més emblemàtiques. D'aquesta manera es farà una petita contribució a la tasca d'establiment del pes de la llengua de Verdaguer en el sistema lingüístic i literari català contemporani, en la línia d'altres treballs com els de Pinyol i Quer (2006) o Ginebra (2002, 2019).

De límits. Guimerà i Verdaguer en 1877

Josep M. Domingo (Universitat de Barcelona)

La rutilant irrupció de Guimerà i Verdaguer als Jocs Florals de Barcelona de 1877 constitueix, de fet, a la vista dels materials literaris en què és basada, una significativa ofensiva simbòlica en benefici d'unes preses de posició i d'autorepresentació inequívokes (i, doncs, d'unes accions d'afirmació) en el camp incipient de la literatura del renaixencisme. Alhora, esdevenen unes accions tàcites d'institució (d'institució d'aquest camp mateix) que se serveixen de l'organisme institutor per antonomàsia que eren encara aleshores els Jocs Florals. La insistència, en aquell punt de 1877, a través de textos ben dissemblants en escala i forma (que inclouen la peça major que és *L'Atlàntida*), en una variada tòpica del límit, la perseverança en una reiterada especulació sobre fronteres i ordres, posa el focus en la tematització de les identitats, dels valors, dels rols, dels grups. Duu, en definitiva (amb el teló de fons del canvi literari que precipita el Sexenni i en sintonia, posem per cas, amb els dictats de La Jove Catalunya), a la invitació a una severa remoció d'allò que havia estat fins aleshores la cultura del renaixencisme. Com sabem, el talent i l'autoritat carismàtica de Guimerà i Verdaguer s'hi posaran al servei amb efectes insospitats.

Organitzen:

càtedra
verdaguier
D'ESTUDIS LITERARIS
DE LA UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL DE CATALUNYA

Amb el suport i la col·laboració de:

